

ROGERIJE IZ APULIJE

Život i služba magistra Rogerija

Rogerije je rođen oko 1200. u Apuliji, u mjestu koje se nazivalo Turris Cepia, a danas Torre Maggiore.¹ Pravničku naobrazbu stekao je u Bologni, zasluživši stupanj *magister*. Kapelanom u službi Jakova di Pecorara postaje vjerojatno 1231., iste godine kada je taj u rujnu imenovan kardinalom biskupom Palestrine.² Kao njegov poslanik prvi put odlazi u Ugarsku 1232., gdje uskoro postaje kapelan, a potom arhidakon u Velikom Varadinu (Nagyváradu), današnjemu rumunjskom gradu Oradeji, gdje se još uvijek jedna od sedam gradskih četvrti zove po njemu (*cartier Rogerius*). Iako u službi Crkve, nisu mu bili strani ni svjetovni poslovi, kojima je uspio steći prilično bogatstvo, pa je čak i živio s tim u skladu.³

Kad su Nagyvárad osvojili Tatari 1241., Rogerije je uspio pobjeći u Thomasbruck, a kad su Tatari pronašli i to mjesto, skrio se u šumi, da bi naposljetku ipak, krajem svibnja 1241., pao u tatarsko zarobljeništvo. U drugoj polovici 1242. uspio je pobjeći te se, pošto je Nagyvárad bio potpuno uništen, vjerojatno vratio u Italiju kardinalu Jakovu di Pecorara.⁴ Godine 1243. dodijeljena mu je čast arhidakona u Sopronu. Otprilike u to vrijeme piše pismo i *Carmen miserabile* koje je uputio i posvetio kardinalu Jakovu di Pecorara. S obzirom na to da je taj umro 25. lipnja 1244., određen je i *terminus post quem non* za datum pisanja pisma.

Papa Inocent IV. otišao je koncem 1244. u Lyon da bi ondje sazvao opći koncil. S obzirom na to da je jedna od glavnih stavki bila tatarska okrutnost u Ugarskoj, i Rogerije je bio pozvan govoriti o tome. Štoviše, Babinger smatra

1 Babinger, »Maestro Ruggero«, str. 54; Daniele Farlati, *Illyricum sacrum*, tomus III, str. 274. Toma Arhidakon (*Historia Salonitana*, str. 303) piše da je bio »Apulac iz beneventanskih krajeva«.

2 Babinger, »Maestro Ruggero«, str. 55.

3 Babinger, »Maestro Ruggero«, str. 55; Toma Arhidakon, *Historia Salonitana*, str. 304.

4 Babinger, »Maestro Ruggero«, str. 56.

da je imao i utjecaja na odluku da se Mongolima pošalju papinski poslanici,⁵ što se dogodilo već u godini koncila. U Lyonu se kao kapelan kardinala Ivana iz Toleda (porijeklom Engleza) zadržao do početka 1249. Iste je godine otputovao u Zagreb na mjesto kanonika,⁶ da bi ga već krajem travnja papa postavio za splitskoga nadbiskupa, iako su Splićani jednoglasno bili predložili da im novi nadbiskup bude Ivan, skradinski biskup. No, splitske je poslanike u Lyonu papa obavijestio da odbija taj prijedlog i na čelo Splitske crkve postavio je Rogerija koji je u toj službi proveo posljednjih šesnaest godina svoga života (1250-1266). Rogerijevom smrću završava djelo Tome Arhiđakona: »Premi-
nuo je osamnaestoga dana prije svibanjskih kalenda, godine Gospodnje tisuću
dvjesto šezdeset šeste. Naredio je da bude pokopan uz gospodina Krescencija
pred vratima stolne crkve.«⁷ Njih su dvojica pokopani u mramornome luku
lijevo od ulaza u Katedralu, a iznad se nalazio natpis u stihovima: *Presulibus
geminis presens catagea dicatur / nam tibi Crescenti Rogerius associatur. / A. D.
MCCLXVI. M. Apl. die XIII. intrante.*⁸

Split za nadbiskupovanja Rogerijeva

Za splitskoga nadbiskupa Rogerije je izabran i posvećen 30. travnja 1249., o čemu svjedoči pismo pape Inocenta IV. Tomi Arhiđakonu i kaptolu, u kojem ih obavješćuje o tom izboru.⁹ U grad dolazi svečano, u pratnji dvadesetorice konjanika, s kapelanima i služinčadi, druge korizmene nedjelje (tj. 20. veljače) 1250. godine.¹⁰

Kad je kralj Konrad početkom 1252. putovao iz njemačkih krajeva da bi preuzeo Sicilsko kraljevstvo, plovio je jadranskom obalom. Dalmatinski su ga gradovi dostojanstveno dočekivali, no kad je uplovio u splitsku luku, nad-

5 Babinger, »Maestro Ruggero«, str. 58. Göckenjan također, u natuknici »Rogerius« (*Lexicon der Mittelalters* VII, str. 946) piše da je Rogerije imao utjecaja na papinu politiku prema Mongolima. Smatram da je to u domeni vrlo logične pretpostavke, jer ne nalazim argumenata iz kojih bi to očito proizlazilo.

6 Babinger, »Maestro Ruggero«, str. 59. U pismu splitskom kaptolu papa Inocent IV. Rogerija predstavlja kao *dilectus filius magister Rogerius capelanus dilecti filii nostri J(ohannis) tituli sancti Laurentii in Lucina presbiteri cardinalis, canonici Zagrabienensis...* (CD IV, 389).

7 Toma Arhiđakon, *Historia Salonitana*, str. 319.

8 Daniele Farlati, *Illyricum sacrum*, tomus III, str. 280.

9 CD IV, 389. U dokumentu datiranom 17. svibnja 1249. vremenska je odrednica još uvijek *tempore domini Johannis uenerabilis Spalatensis archielecti* (CD IV, 394), jer papino pismo nije još bilo stiglo.

10 Toma Arhiđakon, o. c., str. 305.

biskup Rogerije je zatvorio sve crkve i obustavio svako bogoslužje,¹¹ poštujući odluku koncila u Lyonu 1245. o ekskomunikaciji cara Fridrika II. i njegovih potomaka. Kralja Konrada je to silno uvrijedilo, tim više što je nadbiskup rodom bio upravo iz njegova kraljevstva. Toma piše da je Konrad čak tražio po spisima bi li mogao naći nešto »na osnovi čega bi ga mogao označiti znamenjem sramote zbog izdaje svoga kralja. I mnogim mu se drugim prijetnjama grozilo.«¹² Tako Rogerije nije bio omiljen u kraljevskim krugovima: naime, ni Bela IV. nije dobro podnio što ga je papa mimo njega imenovao splitskim nadbiskupom, ali je prikrivao svoje nezadovoljstvo.

»Sagradio je u Solinu na rijeci mlinove, uveo plugove, nabavio konje i životinje.«¹³ Mlinovi su u Solinu postojali i ranije, ali su u 30-im i 40-im godinama 13. stoljeća, u ratovima s knezom Domaldom, koji je iz svoga sjedišta u Klisu pustošio Splitskim poljem, nakon tatarske provale, rata Splitskoga u Trogiranima te 1244. protiv bana Dionizija, zasigurno bili uništeni.¹⁴ No, nisu samo solinski mlinovi plod graditeljske djelatnosti nadbiskupa Rogerija. Najbolje je opet citirati Tomu Arhiđakona: »Nadbiskup Rogerije bio je veoma marljiv i ustrajan u poboljšavanju svjetovnoga. Počeo je obnavljati zgrade i prostorije biskupije, promišljeno ih opremiti. S vanjske je strane dogradio gornje katove i terase koje su bile veoma vješto učvršćene gredama i letvama. Činilo se da su učinjene više zbog ljepšeg izgleda, a manje iz potrebe. Vinske je podrumne opremio potrebnim i novim priborom.«¹⁵

Dok je Rogerije bio nadbiskup u Splitu, unutrašnjost Katedrale obogaćena je dvama umjetničkim djelima. Propovjedaonicu je, prema tradiciji, 1257. Crkvi darovala Kolafisa, udovica kneza Ivana Frankopana. Gornji njezin dio sastavljen je od crvenih i zelenih ploča porfira i mramora, ploče s lukovima koje nose pod i parapet, kao i poligonalni stupovi, načinjeni su od prokoneškog mramora, dok su kapiteli i baze od vapnenca.¹⁶ Naslone korskih klupa, koje su načinili apulski majstori, Ljubo Karaman datirao je u drugu polovicu 13.

11 Toma Arhiđakon, *Historia Salonitana*, str. 307.

12 Toma Arhiđakon, *Historia Salonitana*, str. 307.

13 Toma Arhiđakon, *Historia Salonitana*, str. 305.

14 Lovre Katić, »Solinski mlinovi u prošlosti«, *Starobrvatska prosvjeta*, ser. III, sv. 2, Izdavački zavod JAZU, Zagreb, 1953., str. 201-219.

15 Toma Arhiđakon, *Historia Salonitana*, str. 305.

16 Goran Nikšić, »Obnova prezbiterija Katedrale sv. Dujma u doba Tome Arhiđakona«, *Toma Arhiđakon i njegovo doba*. Zbornik radova za znanstvenog skupa, Split, 2004., str. 253-268 (256).

stoljeća, Cvito Fisković smatrao je da su načinjeni u 12. stoljeću, da bi ih na-
poslijetku Kruno Prijatelj i Joško Belamarić datirali u sredinu 13. stoljeća.¹⁷

Dvaput su (1253., 1255.) rimski prvosvećenici upućivali pisma Rogeriju, oba
puta vezano uz izabranoga šibenskog biskupa Stjepana.¹⁸ U sačuvanim doku-
mentima Rogerije se još spominje na sudu u vezi s pravima na zemlju u Muto-
grasu 1251.,¹⁹ u sporu s opatom samostana sv. Benedikta oko darovane zemlje
1254.,²⁰ kao primatelj određene svote novaca od dominikanskoga samosta-
na i od Tome Arhiđakona 1256.,²¹ iste godine zalaže Tomi Arhiđakonu za
60 denara što ih je od njega primio četiri srebrne posude,²² 1257. presuđuje
da arhiepzbiter Prodan mora Splitskoj crkvi dati prepustiti jedan svoj vrt
u zamjenu za dragi kamen (*Gaman*) iz riznice, što ga je dao zagrebačkome
biskupu Stjepanu.²³

17 Ljubo Karaman, »Buvinove vratnice i drveni kor splitske katedrale«, *Rad HAZU. Umjetničkoga raz-
reda* 275, Zagreb, 1942., str. 1-96 (4, 65); Cvito Fisković, »Dopune ikonografiji splitskih korskih klupa 12.
stoljeća«, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji* 30, Split, 1990., str. 71-72; Kruno Prijatelj i Nenad Gat-
tin, *Splitska Katedrala*, Zagreb-Split, 1991., str. 20; Joško Belamarić, *Split – od carske palače do grada*, Split,
1997., str. 47.

18 CD IV, 526, 589.

19 CD IV, 453.

20 CD IV, 571.

21 CD V, 3.

22 CD V, 49.

23 CD V, 58.